

15. VE 16. YÜZYILDA ALMAN KÜLTÜRÜNDE TÜRKLERLE İLGİLİ ASTROLOJİK KEHANETLER

*Leyla COŞAN**

ÖZET

Kehanetlerin 15. ve 16. yüzyılda Alman kültüründe son derece etkin olduğunu ve güç bir hayat süren toplumun tekrar ümitlenmesine vesile oldukları bilinmektedir. Bu tarz kehanetler dönem dönem Papalar tarafından yasaklansa da, fermanların çokluğundan, yasaklamalara uyulmadığı ortaya çıkmaktadır. Türklerle ilgili astrolojik kehanetlerin fazlalığı ise dikkat çekicidir ve içerik itibarıyla benzerlikler göstermektedir. Bu doğrultuda 15. ve 16. yüzyılın Almanya'sında Türklerle ilgili astrolojik kehanetlere genel bir bakış sunulacaktır. Bunun için öncelikle 15. yüzyılda astrolojik kehanetler ile tarihi olayları yorumlamaya çalışan Hermann Schedel, Joseph Grünpeck, Johannes Trithemius, Johannes Lichtenberger ve Yukarı Ren Bölgesi Devrimcisi (Oberrheinischer Revolutionär) gibi kehanetlerde bulunmuş etkin isimlere yer verilecektir. Ardından 16. yüzyıla damgasını vuran Martin Luther ve Philipp Melanchthon gibi teologların kehanet konusuna bakışı irdelenecek, dönemin önemli kahinleri tanıtılacak ve kehanetleri hakkında bilgi verilecektir. Ayrıca 16. yüzyıla ait Türklerle ilgili kehanetlerin genel itibarıyla ortak yönleri ve benzerlikleri tespit edilmeye çalışılacaktır. Son olarak Aziz Methodius'un Türklerin Köln'de yok edileceğine dair kehaneti (1540), Avusturyalı Michael von Aitzing'in 1591 yılına ait Kehaneti ve Alman David Herlitz'in Türklerle İlişkin Kehaneti (1597) detaylı olarak incelenecektir. Bunun için önce yazarlara ilişkin bilgiler verilecek, ardından kehanetler içerik itibarıyla incelenecek ve Türklerle ilgili kısımlar analiz edilecektir. Çalışmanın sonuç kısmında ise incelenen kehanetlerin değerlendirilmesi yer alacaktır.

Anahtar Kelimeler

Türklerle ilgili kehanetler, Almanya, 15.-16. yüzyıl, Aziz Merlin, Michael von Aitzing, David Herlitz.

Almanya'da 1900'lü yıllara kadar bilimsel anlamda itibar görmeyen astroloji ve buna bağlı olarak astrolojik kehanetler, bu tarihten itibaren özellikle de Almanya'daki tarihçilerin etkisiyle tekrar önem kazanmaya

* Doç. Dr., Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü. leylacosan@marmara.edu.tr

başlamaktadır.¹ Bunun nedeni ise geçmiş zamanları bu denli etkisi altına alan astrolojinin, aynı zamanda tarihe ve toplumların tarihi olaylara bakış açısını yansıtmışından kaynaklanmaktadır. Geçmişte yapılan astrolojik yorum ve kehanetlerin değerlendirilmesi aynı zamanda insanların dünya görüşleri, ümitleri, korkuları, bazı olaylar karşısındaki çaresizlikleri hakkında fikir vermekte ve özellikle tarihî olayların, topluma etkisi konusuna ışık tutmaktadır. Bu nedenle özellikle 20. yüzyılda bu konuya ilgi duyulmuş, bunun sonucunda kehanetler farklı açılardan ele alınmıştır. Kehanetler bu bağlamda çok sayıdaki çalışmaya konu olmuş ve farklı yönlerden incelenmiştir. Bu tarz çalışmaların bazılarını kısaca yer vermek gerekmektedir. Bu konudaki çalışmaların ilki Richard Ebermann'ın 1904 yılında yayınlanan ve Türk korkusunu farklı açılardan ele alan kitabıdır.² Yazarın 69 sayfalık doktora tezi günümüzde de Türk korkusu konusunda çalışanlar için ışık tutan, temel kaynaklar arasında yer almaktadır. Ebermann çalışmasında astrolojik kehanetlere de geniş yer vermiştir. Carl Göllner'in üç ciltten meydana gelen *Turcica* kitabı ise Türklerle ilgili yazın söz konusu olduğunda temel kitaplar arasında yer almaktadır. Göllner, 1979 yılında yayınlanan kitabının üçüncü cildinde Osmanlı İmparatorluğunun gelecekteki durumuyla ilgili kehanetleri kapsamlı olarak işlemiştir.³ Winfried Schulze ise 1978 yılında yayınlanan kitabında konuya kısa da olsa değinmiştir.⁴ Dietrich Kurze'nın bu konudaki iki çalışması da önem arz etmektedir. 1960 yılında yayınlanan ve Türklerle ilgili kehanetlerde bulunan Johannes Lichtenberger'i konu alan kitabı bu açıdan önem arz etmektedir.⁵ 1976 yılında yayınlanan makalesinde ise, Türklerle ilgili kehanetlerde bu-

¹ Franz Böll, Carl Betzold, Wilhelm Gundel, *Sternglaube und Sterneutung. Die Geschichte und das Wesen der Astrologie*. Fünfte, durchgesehene Auflage mit einem bibliographischen Anhang von Hans Georg Gundel. Darmstadt 1966.

² Richard Ebermann, *Die Türkenfurcht, ein Beitrag zur Geschichte der öffentlichen Meinung in Deutschland während der Reformationszeit*. Dissertation, Halle a.S., Hofbuchdruckerei von C.A. Kaemmerer & Co., 1904.

³ Carl Göllner, *Turcica. Die Türkenfrage in der öffentlichen Meinung Europas im 16. Jahrhundert*. Bd. 3, 1. Aufl., Baden-Baden 1979.

⁴ Winfried Schulze, *Reich und Türkengefahr im späten 16. Jahrhundert: Studien zu d. polit. u. gesellschaftl. Auswirkungen e. äußeren Bedrohung*. 1. Aufl., München 1978.

⁵ Dietrich Kurze, *Johannes Lichtenberger: Eine Studie zur Geschichte der Prophetie und Astrologie*. Lübeck ve Hamburg 1960.

lunmuş çok sayıda isme ve onların çalışmalarına yer vermiştir.⁶ Yine Johannes Lichtenberger'i konu alan ve 1996 yılında yayımlanan makalesinde 15. ve 16. yüzyılda astroloji ve kehanetleri işleyen diğer bir isim ise Gustav Hellmann'dır.⁷ Erich Kraft ise 1982 yılında yayınlanan doktora tezinde Türklerle ilgili kehanetlerde bulunmuş olan Yukarı Ren Devrimcisinin (Oberrheinischer Revolutionär) reform yazısını ele almıştır.⁸ Margret Spohn da 1993 yılında yayınlanan ve *Her Şey Türk İşi. Almanların Türkler Hakkında 500 Yıllık (Ön) Yargıları* adı altında Türkçeye çevrilen kitabında bu konuya kısaca değinmektedir.⁹ Ulrich Andermann'ın 2000 yılında yayınlanan makalesi, Türklerle ilgili kehanetlere yer veren çalışmalar arasında yer almaktadır¹⁰ Heribert Smolinsky'nin aynı yıl yayınlanan yazısı, 16. yüzyılda Almanya'daki mezheplerin astrolojiye bakışı ve dolayısıyla da Türklerle ilgili kehanetler konusunda fikir vermektedir.¹¹ Thomas Kaufmann'da 2008 yılında yayınlanan kitabında kısaca Türklerle ilgili kehanet konusuna değinen isimler arasında yer almaktadır.¹²

Çalışmanın ilk amacı Türklerle ilgili astrolojik kehanetler hakkında genel bir fikir vermek ve bunların ortaya çıkış sebebindeki etmenlere işaret

⁶ Dietrich Kurze, "Astrologie und Prophetie im spätmittelalterlichen Geschichtsdenken", Anita Mächler, Eberhard Grünert, Helmut Kraemer, Klaus – Rudolf Seidel, *Historische Studien zu Politik, Verfassung und Gesellschaft. Festschrift für Richard Dietrich zum 65. Geburtstag*. Frankfurt/M. ve München 1976, s. 164-186.

⁷ Gustav Hellmann, "Popular Astrology and Prophecy in the fifteenth and sixteenth Centuries: Johannes Lichtenberger", Dietrich Kurze, *Klerus, Ketzer, Kriege und Prophetien: gesammelte Aufsätze*. Warendorf, 1996, s. 475-495.

⁸ Erich Kraft, *Reformschrift und Reichsreform. Studien zum Wirklichkeitsverhältnis der deutschen Reformschriften im Spätmittelalter insbesondere des sogenannten "Oberreimischen Revolutionärs"*, Dissertation, Darmstadt 1982.

⁹ Margret Spohn, *Alles getürkt. 500 Jahre (Vor)Urteile der Deutschen über die Türken*, Oldenburg, bis, 1993.

¹⁰ Ulrich Andermann, "Geschichtsdeutung und Prophetie. Krisendeutung und –bewältigung am Beispiel der osmanischen Expansion im Spätmittelalter und in der Reformationszeit", Bodo Guthmüller, Wilhelm Kühlmann, *Europa und die Türken in der Renaissance*, Tübingen 2000, s. 29-54.

¹¹ Heribert Smolinsky, *Deutungen der Zeit im Streit der Konfessionen: Kontroverstheologie, Apokalyptik und Astrologie im 16. Jahrhundert*. Vorgetragen am 21. Juli 2000, Heidelberg 2000.

¹² Thomas Kaufmann, "Türckenbüchlein". *Zur christlichen Wahrnehmung "türkischer Religion" in Spätmittelalter und Reformation*, Göttingen 2008.

etmektedir. Bu bağlamda hedeflenen, Türk tehdidinin Alman toplumunda algılanış biçimini astrolojik kehanetler örneğinde ortaya koymaktır. Diğer amacı ise fazla bilinmeyen ve bugüne kadar detaylıca incelenmemiş olan kehanetlere yer vererek ve bunları inceleyerek, bu alandaki boşluğu doldurmaktır.

15. ve 16. yüzyılın Almanya'sında Türklerle ilgili astrolojik kehanetlere genel bakış

15. yüzyılın Almanya'sında astroloji ile tarihi olayları yorumlamaya çalışan birçok isimden söz etmek mümkündür. Bunlardan bazıları: Hermann Schedel (1440-1514),¹³ Joseph Grünpeck (1473-1532),¹⁴ Johannes Trithemius (1462-1516), Johannes Lichtenberger (1426-1503) ve Yukarı Ren Bölgesi Devrimcisi'dir (Oberrheinischer Revolutionär). Bunların arasında özellikle Johannes Lichtenberger'in çalışması dikkat çekmektedir.

Trithemius¹⁵ periyodik olarak dünyaya hükmeden ve melek isimleriyle de anılan yedi gezegenden bahsetmekte ve her gezegenin "354 yıl ve dört ay",¹⁶ yani bir ay yılı süresince hüküm sürdüğünü ileri sürmektedir. Mars

¹³ Schedel, Ortaçağ düşüncesinde yer alan genel tutumu çalışmasında sürdürür ve güneş tutulmalarını ve kuyruklu yıldızların görünmesini felaket haberleri ile özdeşleştirir (Dietrich Kurze, "Astrologie und Prophetie im spätmittelalterlichen Geschichtsdnken", Anita Mächler, Eberhard Grünert, Helmut Kraemer, Klaus Seidel, – Rudolf, *Historische Studien zu Politik, Verfassung und Gesellschaft. Festschrift für Richard Dietrich zum 65. Geburtstag*, Frankfurt/M. ve München 1976, s. 167). Schedel'in mektuplaşmaları için bkz. Hermann Joachimson (Hg.), *Hermann Schedels Briefwechsel (1452-1478)*, Tübingen 1893. Mektupların tümü Latince olmasına rağmen, içeriği yayıncı tarafından birer cümle ile Almanca'ya aktarılmıştır. Çok sayıda tebrik yazısının dışında, Augsburg'daki veba salgını, savaş ve politikaya bağlı olarak Türkler konu edilmiştir.

¹⁴ Gruenpeck olarak da geçmektedir.

¹⁵ Söz konusu astroloğun çalışmalarıyla ilgili bilgi ve eleştirel bakış için bkz. Gemeinde Trittenheim a. D. Mosel (Hg.), verantwortlich für den Inhalt: H. Gervalin, *500-Jahrfeier Johannes Trithemius (1462-1962)*, am 11. August 1962 in Trittenheim/Mosel. Trittenheim a. d. Mosel, Gemeindeverwaltung, 1962.

¹⁶ Kurze (1976), s. 170. Ancak bu bildiğimiz 354 güne tekabül eden ve Ay'ın hareketlerini esas alan hicri takvimden farklıdır. Hintli felsefeci Menastor'un melek kroniğinden etkilenen Trithemius tarihi olayları, tarihi periyotlara ayırmaktadır: "Yedi hükümdar gezegenin tarihi olaylara etkisi konusunda, okuyucu kısa bir astrolojik dünya kroniği sayesinde bilgi edinmektedir. Buna göre her gezegen melek, dünyevî olayları 354 yıl

gezegeni (Samael) üçüncü dönem hükümdarlığını 1171-1525 yılları arasında sürdürmektedir. Bu dönem, gezegenin karakterine uygun bir biçimde, savaş ve büyük değişiklikleri temsil etmektedir. İstanbul'un fethinin bu döneme denk gelmesi ise gezegenin savaş özelliğinden kaynaklanmaktadır. Güç dengelerinin değişeceğini, yeni bir mezhebin/ dinin, eskisini yıkacağını belirten Trithemius'un bu yorumu, gezegenin özelliği ile doğru orantılıdır. Protestanlığın kurucusu olan Luther'in büyük değişikliklere neden olması ise onun yorumlarıyla örtüşmektedir. Ancak Trithemius, 16. yüzyılda yaşayan çok sayıdaki teoloğun aksine, Türklerin dünyanın sonunu getireceğine inanmaz ve 1525 yılından sonra dünyanın ay gezegeni Cebrail'in etkisi altına gireceğini söyler ve bu gezegenin 1880 yılında Yahudilere özgürlük getireceğini ileri sürer.¹⁷

1893 yılında Hermann Haupt, Alsas'da yer alan Colmar şehir kütüphanesinde, yukarı Ren bölgesine ait anonim bir reform yazısı keşfeder ve yayınlar. Haupt'un anonim yazarı "Yukarı Ren Devrimcisi" olarak adlandırması sonucunda, söz konusu yazar bilim dünyasında bu isimle anılmaya başlanır.¹⁸ 1438 yılında doğduğu varsayılan ve hala gerçek kimliği konusunda çelişkili bilgiler mevcut olan Yukarı Ren Devrimcisi'sinin¹⁹ (Oberrheinischer Revolutionär) Reform yazısının 1509/1510 yılları arasında tamamlanmış olduğu düşünülmektedir. Ayrıca, 1456 yılında Johannes Capistranus²⁰ (1386-1456) liderliğinde, Türklere karşı savaştığı bilinmektedir.

ve dört aylığına etki etmektedir" (Barbara Becker-Cantarino, Martin Bircher, Leonard Forster, vd., *Daphnis. Zeitschrift für mittlere deutsche Literatur*, Band 25, Heft 1. Amsterdam 1996, s. 173).

"Trithemius, 354 1/2 yılı, gezegen döneminin (devresinin=Zyklus) uzunluğu olarak görmektedir ki bu da yaklaşık olarak bir ay yılına denk gelmektedir" (Christoph Däppen, *Die etwas andere Weltgeschichte des Johannes Trithemius*, Zürich 2010, s. 108).

¹⁷ Kurze (1976), s. 169-173.

¹⁸ Kraft (1982), s. 122.

¹⁹ Oberrheinischer Revolutionär: *Das Buch der hundert Kapitel und der vierzig Statuten des sogenannten Oberrheinischen Revolutionärs*, Edition und textliche Bearbeitung von Annelore Franke, Historische Analyse von Gerhard Zschäbitz, Berlin 1967.

²⁰ Johannes Capistranus İstanbul'un fethinden sonra Viyana ve Macaristan'da Türklere karşı savunma savaşına gidilmesi gerektiğine dair vaaz verir. Yaklaşık olarak 40.000 Hristiyanı etrafında topladığı iddia edilmektedir. Hunyadi'nin desteğini de kazanarak onun yönetiminde, 1456 yılında Belgrad'da kısa süreliğine II. Mehmed'in liderliğinde savaşan Türklere karşın etkin olur. Elinde bir haç ile Belgrad surlarında dua etmesiyle

O dönemde yaşamış çoğu kâhin gibi Yukarı Ren Devrimcisi de Türk konusuna yer vermiş ve Türkleri, Tanrı'nın Hristiyanlara yolladığı bir ceza olarak görmüştür. Yukarı Ren Devrimcisi'nin en belirgin özelliği ise tarihçi olmamasına karşın, astrolojik yorumlarında tarihe verdiği önemden kaynaklanmaktadır. Tarihin tekerrürden ibaret olduğunu vurgulayan yazar, bu nedenle Tevrat'da yer alan vizyon ve kehanetleri incelemekte ve bunları kendi dönemine uyarlamaktadır. Yukarı Ren Devrimcisi buna göre tarihî olayları, astrolojik prensipler doğrultusunda 960 yıllık periyotlara ayırmaktadır. Kurze'ye göre Yukarı Ren Devrimcisi astrolojik şemasının doğruluğunu kanıtlamak için zaman zaman tarihi olayların tarihleriyle oynamıştır.²¹

1473-1476 yılları arasında III. Kayzer Friedrich'in saray astroloğu olan Alman Johannes Lichtenberger²² (1426-1503), 1488 yılında Latince yayınlanan ve en önemli eseri kabul edilen *Prognosticatio*²³ adlı çalışması ile tanınır.²⁴ Eserin ilk baskıları Latince olsa da 1527 yılında Wittenberg şehrinde Stephan Roth tarafından Almanca'ya çevrilir ve Luther'in yazmış olduğu "yararlı bir önsöz" ile baskıya verilir.²⁵ Astrolojiye dair önemli bilgiler veren yazar, aynı zamanda astrolojinin dinen kabul görmesi için de çaba gös-

bilinir. İddialara göre onun içten dualarından sonra gökyüzünde işaretler görülür ve ardından Türkler kısa süreliğine de olsa mağlubiyete uğrarlar. Katolik kilisesi tarafından 1690 yılında Aziz kabul edilmiştir (Leyla Coşan, "Funktionen der "Türckenbüchlein" im 16. Jahrhundert. Dargestellt anhand der Türckenbüchlein von Bernhardin Türk und Johannes Brenz", Yadigar Eğitim, *Globalisierte Germanistik: Sprache-Literatur-Kultur, XI. Türkischer Internationaler Germanistik Kongress 20.-22. Mai 2009-İzmir*, İzmir 2010, s. 169-180).

²¹ Kurze (1976), s. 174-176.

²² Paulus von Middleburg (1445-1534) Urbino Dükü İtalyan Federico da Montefeltro'nun (1422-1482) saray astroloğu olmasının yanı sıra Papa II. Julius ve Papa X. Leo ile yakın ilişkiler içerisindeydi.

²³ Johannes Lichtenberger, *Practica und Prognostication*, [Augsburg] 1526. Res/2 Phys.m.11 urn:nbn:de:bvb:12-bsb00029525 VD16 L 1594

²⁴ Özellikle Bavyera Devlet ve Üniversite Kütüphanesi'nde eserin farklı yıllarda yayınlanmış Latince ve Almanca baskılarını bulmak mümkündür. Baskılara dijital ortamda online olarak da ulaşılabilir.

²⁵ Ulrich Andermann, "Geschichtsdeutung und Prophetie. Krisendeutung und –bewältigung am Beispiel der osmanischen Expansion im Spätmittelalter und in der Reformationszeit", Bodo Guthmüller, Wilhelm Kühmann, *Europa und die Türken in der Renaissance*, Tübingen 2000, s. 46.

terir. Lichtenberger bu kehanetlerinin çoğunu Paulus von Middleburg'dan²⁶ faydalanarak aktarır. Lichtenberger çalışmasının 28. bölümünde Türk savaşlarına değinir. Osmanlıların Almanya geleceklerini, “sekiz yıl” boyunca her tarafı harap edeceklerini, ancak Köln'de öldürölüp, yok edileceklerini dile getirir²⁷. Kurze'ye göre yazar çalışmasında Köln'de, Türklere karşı yapılacak olan bir savaşta, Hristiyanların galip geleceğini söylerken, gerçek anlamda Türkleri kastetmemiş, Türk gibi düşünenleri veya davrananları kastetmiştir.²⁸ Bu dönemde “gerçek Hristiyanların”, dinine bağlı olmayan “sahte Hristiyanları” ya da “yoksul insanların”, “zenginleri” Türk olarak adlandırdıklarını unutmamak gerek. Böylece gerçekleşecek olan savaş da Kurze'ye göre esasında din ve sosyal adaletsizliğin savaşı olacaktır.²⁹ Lichtenberger ayrıca 1485 yılından sonra insanların sefaletine son verecek yeni kanunlar koyacak, soylu sınıfın bazı ayrıcalıklarını elinden alacak olan bir kişinin ortaya çıkacağı kehanetinde bulunur. Aynı zamanda Hristiyanlık içerisinde “sahte peygamberlerin” (kast edilen din adamlarıdır) ortaya çıkıp, kargaşaya yol açacaklarından bahseder. Ta ki “küçük bir peygamberin”³⁰ İncil'i tekrar yorumlayıp, kilise içerisinde iyi bir reformasyonu gerçekleştirene kadar. Katolikler kehanette yer alan sahte peygamberin Luther'in olduğunu iddia ederken, Protestanlar bununla Papa'nın kast edildiğini düşünmekteydiler. Lichtenberger yıldızların konumuna dayanarak ayrıca Satürn'ün kötülüğünün, yani Türklerin, 1000 yıllığına kovulacaklarını ifade eder.

Lichtenberger'de o dönem neredeyse tüm kâhinlerin ele aldığı Türk korkusu konusu işler, ancak Merlin kehanetlerinin geleneğinden farklı

²⁶ Bu nedenle Middleburg da kendisine intihal suçlamasında bulunur.

²⁷ Johannes Lichtenberger, *Practica und Prognostication*, [Augsburg] 1526. Res/2 Phys.m.11 urn:nbn:de:bvb:12-bsb00029525 VD16 L 1594

²⁸ Dietrich Kurze, *Johannes Lichtenberger, Eine Studie zur Geschichte der Prophetie und Astrologie*. Lübeck & Hamburg, Matthiesen, 1960, s. 24 ve Gustav Hellmann, “Popular Astrology and Prophecy in the fifteenth and sixteenth Centuries: Johannes Lichtenberger”, Dietrich Kurze, *Klerus, Ketzer, Kriege und Prophetien: gesammelte Aufsätze*, Warendorf 1996, s. 487; Andermann (2000), s. 46.

²⁹ Kurze (1960), s. 66.

³⁰ Almanca “Prophet” (Peygamber) Tanrı tarafından Onun sözlerini açıklamakla kendini görevlendirilmiş sayan kişi anlamına gelmekteydi. Bu nedenle 16. yüzyılda kendini “Peygamber olarak adlandıran din adamlarına rastlanmaktadır.

olarak Osmanlı tehdidini göz önünde bulundurarak Türklerin sonunun İtalya'da³¹ değil, Köln'de olacağı yorumunda bulunur. Lichtenberger'in çalışması yaklaşık olarak 50. kez basılır ve böylelikle 1526-1535 yılları arasında en çok satılanlar arasında yer alır.³² Kitabında görsellere de geniş yer vererek geniş halk kitlerine ulaşan yazar, kehanetlerinin sıradan insanlar tarafından anlaşılmasını sağlar. Lichtenberger'in bu kehaneti Almanya'da çok etkin olur ve Reformasyonun önemli isimlerinden Ulrich von Hutten tarafından da benimsenir.³³ Kurze'ye göre astroloji ve kehanetlere inanmadığını her fırsatta dile getiren Luther dahi, kitapta yer alan resimlerden etkilendiğini dile getirmiştir.³⁴

Lichtenberger'den sonra, Türklerin sonunun Köln'de olacağını dile getiren birçok kâhinden söz etmek mümkündür. Bunlardan bazılarına kısaca değinmek gerekir. 1517 yılında İsviçreli bir matbaacı olan Pamphilus Gengenbach (1480-1524/25) kehanet özelliği taşıyan oyunu *Der Nollhart*'da, Methodius³⁵ ve Merlin'in³⁶ kehanetlerine başvurur. Oyununda, Türklerin, Ren (Rhein) bölgesine girip, Köln'e kadar ilerleyeceklerini, sonrasında ise bir İspanyol kralının gelip, Türkleri yok edeceğini yazar.³⁷ Astronom ve tarih yazarı olan Alman Johannes Carion, 1522 yılında basılan *Prognosticatio vnd Erklerung der grossen Wesserung* adlı kehanet kitabında, Vadanius adıyla da anılan tarihçi Joachim von Watt (1484-1551) *Chronik der Äbte von St. Gallen* kroniğinde, Avusturyalı Georg Kirchmair *Denkwürdigkeiten seiner Zeit* (1524) adlı çalışmasında, Heinrich Mug *Villingen Chronik* adlı tarih eserinde Türklerin, Köln'de yenileceklerini ileri süren isimlerden sadece bazılarıdır. Son olarak Paracelsus adıyla bilinen Philippus Theophrastus Bombastus von Hohenheim'in (1493-1541) 1529 ya da 1530 yılında yayınlanan *Auslegung uber ettliche Figuren Jo. Liechtenbergers* çalışmasına dikkat

³¹ Andermann (2000), s. 47.

³² Hellmann (1996), s. 490.

³³ Wilhelm Knappich, *Geschichte der Astrologie*, Frankfurt am Main 1967, s. 199-200.

³⁴ Kurze (1960), s. 32.

³⁵ Hakkında fazla bilgi bulunmayan, M.S. 311 veya 312'de öldüğü bilinen Olympos'lu Methodius, Hristiyan bir Piskopos'dur. Katolik kilisesinin azizlerindedir.

³⁶ Batı dünyasının efsanevi bir figürü olan ve aynı zamanda sihirbaz olarak literatüre geçen Merlin'in varlığı, tarihi olarak hala tartışılan konular arasında yer almaktadır.

³⁷ Andermann (2000), s. 47.

çekmek gerekir. Paracelsus, tıpkı Lichtenberger'in çalışmasınının 27. bölümünde³⁸ yaptığı gibi, yarı yeşil, yarı kurumuş olan Türk ağacı resmine yer verir ve Osmanlıları sembolize eden ağacın Sultan Süleyman'a kadar yeşil olduğunu ve yeşil kalacağını belirtir. Böylece Paracelsus'a göre Osmanlılar, Almanya'yı feth edecektir. Ağacın kurumuş olan kısmı ise yazara göre Osmanlıların nihayetinde Köln önlerinde son kez savaşacağı ve bu savaşın sonunda yenilgiye uğrayacakları anlamına gelmektedir.³⁹

Martin Luther (1483-1546) ile başlayan Reformasyon Dönemi de bu açıdan bakıldığında farklılık göstermemektedir. Ağır vergilerle boğuşan ve son derece zor bir hayat süren çiftçiler başta olmak üzere halkın genelinde bir memnuniyetsizliğin hâkim olduğu bu dönemde insanlar iyi bir şeyler duymak ve yeniden ümitlenmek isterler. Astrologların bu bağlamda son derece etkin olduğunu vurgulamak gerekmektedir. Oldukça yaygın olan el ilanları ve bunlarda yer alan kehanetlerle toplumun tekrar ümitlenmesine vesile olurlar. Öte yandan astrologların bu çalışmalarıyla Reformasyonun ön hazırlığını yaptıkları da söylenebilir. Dünyanın sonunun geldiği ile ilgili astrolojik kehanetler dönem dönem papalar tarafından yasaklansa da, bu tarz fermanların çokluğundan, yasaklamalara uyulmadığı ortaya çıkmaktadır.⁴⁰ Reformasyon hareketinin diğer önemli isimlerinden olan Philipp Melancthon'un (1497-1560) Almanya'nın Wittenberg şehrinde astrolojiyle ilgili dersler verdiği bilinmektedir. Bu yüzyılda astrolojiye duyulan merak Katoliklerde olduğu kadar Protestanlarda da kendini göstermektedir.⁴¹ Astrolojinin ve kehanetlerin bu denli yaygın hale gelmesinin en önemli sebeplerden birisi de Luther'in 16.yüzyılın sonunda mahşer gününün geleceği ya da çok yakında olduğu ile ilgili söylemleridir. Bu yüzyılın sonlarına doğru "ay ve güneş tutulmalarının, kuyruklu yıldızların, Türk

³⁸ Johannes Lichtenberger, *Practica und Prognostication*, [Augsburg] 1526. Res/2 Phys.m.11 urn:nbn:de:bvb:12-bsb00029525 VD16 L 1594

³⁹ Andermann (2000), s. 47-49.

⁴⁰ Papa V. Sixtus, Johannes Calvin ya da Papa VIII. Urban bu kehanetleri çıkarmış oldukları fermanları ile yasaklamışlardır (Heribert Smolinsky, *Deutungen der Zeit im Streit der Konfessionen: Kontroverstheologie, Apokalyptik und Astrologie im 16. Jahrhundert*, vorgetragen am 21. Juli 2000, Heidelberg 2000, s. 4).

⁴¹ Kurze (1976), s. 165; Franz Böll, Carl Betzold, Wilhelm Gundel, *Sternglaube und Sterndeutung. Die Geschichte und das Wesen der Astrologie*, fünfte, durchgesehene Auflage mit einem bibliographischen Anhang von Hans Georg Gundel, Darmstadt 1966, s. 41.

tehdidi, veba ve açlığın artması” astrolojik yazıların da hızla çoğalmasına neden olmuştur.⁴²

Ebermann’a göre Türk korkusu arttıkça kendini çaresiz hisseden insanlar gerçek dünyadan kaçmak ve bir nebze olsun teselli bulabilmek için, kehanetlere, mucizevî işaretlere ve astrolojiye sığınmaktaydılar.⁴³ Bu nedenle Reformasyon dönemine ait sayısız kehanette Merlinus, Methodius, Cyrilus, Johann von Rupescissa, Hildegard, Brigitta gibi geçmiş dönem kâhinlerine başvurulduğu görülmekte ve onların kehanetlerinin Türklerle ilişkilendirildiği ortaya çıkmaktadır.⁴⁴ Kehanetlerin çoğunda öncelikle, Türklerin yakın zamanda Hristiyan Avrupa’yı fethedeceği ve korkunç bir şekilde harap edeceği söylenmektedir. Devamında ise ansızın bir Hristiyan Kralının ortaya çıkarak, Türkleri yok edeceği, kutsal toprakları ve tüm dünyayı ele geçireceği ve Hristiyanlığı yayacağı vurgulanmaktadır.⁴⁵

16. yüzyıla ait Türklerle ilgili bu kehanetlerin genel itibarıyla ya da kısmen içerikleri şöyledir⁴⁶: İsmail soyundan gelen “Agareni”ler, diğer bir ifadeyle Türkler, yaradılıştan 6.600 yıl sonra, yani 1400 yılında ortaya çıkarak, Hristiyan ülkelerine saldırarak, öldürecek ve yakıp yıkacaktır. Bunlar “ev inşa etmeyip, tam aksine çadırlarda yaşamakta, haydut olarak çöllerde dolaşmakta olup çirkindirler. Ayrıca vahşi hayvanlardan daha vahşi ve zalimdirler”. Kehanetlerde Türklerin soylarına ilişkin ise şu bilgiler yer almaktadır: “Türkler Sara (Sarah) soyundan gelmeleriyle övünmektedirler”. Bu soydan geldikleri kanısına ise Sara’dan türetildiği varsayılan “Sarsen” kavramından yola çıkılarak varılmıştır. “Ancak gerçekte Hacer (Agar) soyundandırlar, bu nedenle onlara “Agareni”ler denmektedir.”⁴⁷ Aziz Metho-

⁴² Smolinsky (2000), s. 11.

⁴³ Türklerle ilgili kehanetler için bkz. ayrıca Kumrular’ın kehanet anlatıları bölümüne (Özlem Kumrular, *İslam Korkusu, Kökenleri ve Türklerin Rolü*, İstanbul 2012, s. 119-125).

⁴⁴ Richard Ebermann, *Die Türkenfurcht, ein Beitrag zur Geschichte der öffentlichen Meinung in Deutschland während der Reformationszeit*. Dissertation. Halle a.S., Hofbuchdruckerei von C.A. Kaemmerer & Co., 1904, s. 56.

⁴⁵ Ebermann (1904), s. 56.

⁴⁶ Pamphilus Gengenbach: *Der Nollhart 1517. Eyn Auszug etlicher Practica und Prohi-cyeyen Sibille, Brigitte, Cicili ... Von des heyl. mannes predig. der Französisch und welsch landt durchzogen ist im MDVIII Jahre (1518/19) nakl.* Ebermann (1904), s. 56.

⁴⁷ Ebermann (1904), s. 57.

dius, havari Juhanna'in kehanetlerine dayanarak, onların gelişini bildirmiştir. Buna göre havari Juhanna, Hz. İsa'dan, "denizden yedi başlı ve on boynuzlu bir canavarın" geleceğini duymuştur. Bununla kastedilen "Muhammed, onun öğretileri, ahlaksız yaşam biçimi"⁴⁸ ve Müslümanlar olarak adlandırılan yandaşlarıdır."⁴⁹ Bu kâfirler Hristiyanların günahları nedeniyle sekiz yıl içerisinde dünyanın dört bir yanında bulunan bütün ülkeleri fethedeceklerdir. Sicilya, Afrika, Mısır ve Doğu ülkeleri (Morgenland) tamamıyla ıssızlaşacaktır. Asyalılar büyük vergilere tabii tutulacaktır. İspanya, Fransa, İngiltere vs. büyük zarar görecektir. Denize yakın şehirleri bulunan Almanlar da büyük savaşlardan sonra yenilgiye uğrayacak, Romalıların neredeyse tümü yok edilecektir. Adalara sığınmayanlar, ellerinden kurtulamayacaktır. Bütün halklar İsmail soyundan olanlar tarafından zor işler ve ağır vergiler altında ezilecektir. Bütün hazinelere, buna kiliselerinki de dahildir, el koyulacaktır. Toprağa verilmemiş Hristiyanların çıplak cesetleri caddelerde yer alacaktır. İnsanlar o kadar kederlenecekler ki ölmüş olanlara bile özentiyle bakılacaktır. Tanrı'nın ise kimlerin dinine bağlı kalabileceğini sınamak üzere bunca kederi gönderdiği sanılmaktadır. Sonunda merhamet gösterecek olan Tanrı, yapılan kötülükleri yedi kat iade edecek ve kâfirleri yenecek olan savaşçı bir Hristiyan kralı gönderecektir.⁵⁰

Daha optimist kâhinlere göre Hristiyanların zafer elde etmesi çok yakındır. Bu kâhinler Hilal'in yok olacağına ve Haç'ın zafer elde edeceğine ve tüm bunların çok kısa bir zamanda gerçekleşeceğine inanmaktaydılar. Bu nedenle teolog olan Johannes Eck, aziz Merlin'in kehanetinin yanlış olduğunu ileri sürer. Eck, V. Karl'ın zaferini ve İstanbul'un Hristiyanlarca fethini göreceğine inanmaktaydı. Ona göre Tanrı, inancını yitiren halkları, her zaman kâfirler arasından seçmiş olduğu bir halkla cezalandırmaktadır. Bu nedenle kâfirleşmiş olan Alman halkı da Türkiye'de yaşayanlar tarafından cezalandırılacaktır. Ancak Aziz ve meleklerin, çok sayıdaki keşiş ve bakirelerin dualarıyla düşmandan kurtuluş ümidi uzakta değildir.⁵¹

Gezegenlerden bahseden kehanetlerde ise savaşçı gezegen özelliğinden dolayı Mars, tıpkı Satürn gibi Türklere uygun ya da yakın gezegen olarak,

⁴⁸ Metinde "hayvani" anlamına gelen "vichisch" sözcüğü kullanılmıştır (Ebermann 1904, s. 57).

⁴⁹ Ebermann (1904), s. 57.

⁵⁰ Ebermann (1904), s. 57-58.

⁵¹ Eckii Johannes Homiliae V ex Byblia desumtae ... 1532, nakl. Ebermann (1904), s. 59.

Jüpiter ise Hristiyanlara uygun gezegen olarak tanımlanmaktadır. Bu döneme ait olan ve bir yandan astrolojik unsurlara, diğer yandan dinî kehanetlere ve motiflere yer veren bir yazıda, Satürn gezegenin özelliklerinden hareketle Türklerle ilgili bir kehanette bulunulur. Yazının sonunda Türklerin çekileceği ve Hristiyanlığın bu savaştan galip çıkacağı dile getirilir.⁵² Örnekten de anlaşıldığı üzere Türklerle ilgili kehanetlerin hemen hemen tümünde Hristiyanlar bu savaştan galip gelerek olumlu bir tablo oluşturulmaya çalışılır. Geleceğe ümitle bakmak isteyen toplumun bu tarz motive edici yazılara duyduğu ihtiyaç, yıldızların insanları yönlendirmek için bulunduğu mantalitesini de güçlendirmekteydi.

Bu yüzyıllarda geçmiş zamanlara ait kehanetler de tekrar değerlendirilip çağa uygun bir biçimde yeniden yorumlanmaktaydı. Bunca kehanetin arasında Türklerin yenilmeyeceğini dile getiren tek bir yazı bulunmaktadır, o da Josef Gruenpeck'e aittir.⁵³ 1508 yılında Latince yayınlanan *Speculum naturalis, coelestis et propheticae visionis* yazısında Gruenpeck, yıldızlara ve meteorlara dayanarak Türklerin zafer elde edeceğini, kilisenin yıkılacağını, toplumsal düzenin yok olacağını söylemektedir. Gruenpeck'in bu çalışması halk kitlelerine etki etmiştir. 1522 yılında Gruenpeck'in bu yazısından esinlenerek bir müzakere/tartışma metni meydana gelir. Bu metinde Johannes Arabs adlı Türk astrolog, din değiştirmiş olan Petrus Alkeyro⁵⁴ ile Müslümanlığın ve Hristiyanlığın olumlu yanları üzerine tartışırken, buna dünyevi meselelerin yıldızlar tarafından belirlendiğini anlatmakta ve yıldızların Müslümanlardan taraf olduğunu söylemektedir. Bu yazıya göre yıldızların hareketi Türkler açısından olumlu bir şekilde yorumlanmaktadır. Çünkü İslam'ın gezegeni Satürn, Mars ve Güneş, Hristiyanlara yakın olan Jüpitere karşı ağır basmaktadır. Bu üç güçlü yıldız karşı tek başına kalan tek bir yıldızın karşı koyabilmesi ise imkânsız olarak kabul edilmektedir.⁵⁵

⁵² J. Carion: *Prognosticatio und Erklerung der grossen Wesserung ...*, nakl. Ebermann (1904), s. 62.

⁵³ Ein Dyalogus Doctor Joseph Grünenbeck von Purchhausen: do des Türkischen Kayzers Astronimus disputiert mit des egiptischen Soldans obristen radte, einem verlaugneten Christen von dem glauben der Christen und von dem glauben der Machumeten ... 1522, nakl. Ebermann (1904), s. 63.

⁵⁴ Soyadı Alkeyro olan kişinin Kahire'li olduğu tahmin edilmektedir.

⁵⁵ Carl Göllner, *Turcica. Die Türkenfrage in der öffentlichen Meinung Europas im 16. Jahrhundert*. Band 3, 1. Aufl. Baden-Baden 1979, s. 343.

Aziz Methodius'un Türklerin Köln'de Yok Edileceğine Dair Kehaneti (1540)

Merlin ya da Aziz Methodius'un kehanetine göre, Türkler Köln'e kadar gelecek ve orada bir prens tarafından yok edileceklerdir. Bu kehanet ise İspanyollar ve Macarlar ile ilişkilendirilir. Türkleri yok etmek üzere Tanrı tarafından seçilmiş prensin ise Kayzer V. Karl olduğu varsayılır. Hristiyanlığın koruyucusu olarak görülen Kayzere gerçekte de bu dönemde büyük ümitler bağlanmıştır. Hristiyanların barış içinde yaşamaları ve Kayzere itaat etmeleri halinde, savaştan galip çıkacaklarına inanılırdı. Kilisenin reforma gitmesi ise bu sürece etki eden diğer önemli bir unsurdur. "İşte o zaman Hristiyanlar sivrisinek sürüsü gibi denizin üzerinden uçacaklar", İstanbul'u, Kutsal Mezarı (hl. Grab) ve sonrasında Hristiyanlığa geçecek olan birçok krallığı ele geçireceklerdir.⁵⁶ V. Karl'ın Köln'de zafer elde edeceğini işleyen Alman halk şarkıları da bu kehanetin ne kadar yaygın olduğunu göstermektedir.⁵⁷ Merlin'in kehanetini tuhaf bir şekilde astrolojik unsurlarla açıklamaya çalışan bir astrolog ise "Agareni"lerin, yani Hacer soyundan gelen Türklerin ancak Köln'de yenileceklerini yazmaktadır. Bu ise Satürn'ün ayaklanmasının henüz sonlanmadığı ile açıklanmaktadır. İyi karakterli Jüpiter gezegeni bu arada dost edinerek, iyileşme sağlamakta, bu ise Satürn'ün kötülüğünü yok etmektedir. Satürn ise Mars ile birleşerek kötülük etmeye devam edecektir. Bu kehanetin sonunda Hristiyanlar, Türklerin etrafını sararak zafer elde edecektir.⁵⁸

Aziz Methodius'un kehanetine dayanan resimde⁵⁹ Türklerin⁶⁰ kesinlikle yok edileceği anlatılmaktadır. Metinde Türklerin şehirleri ve krallıkları

⁵⁶ Ebermann (1904), s. 58.

⁵⁷ Ain schön lied, new gemacht von dem Türken; auss der prophecei, darvon man lang gesagt hat. 1521; Ebermann (1904), s. 58.

⁵⁸ Eyn auszug etlicher Practica und Propheceyen Sibille, Brigitte, Cicili ... (1518/19), nakl. Ebermann (1904), s. 63.

⁵⁹ Ein außzug etlicher Practica und Propheceyen auff vergangne un zukünfftige jar/ Sibille/ Brigitte/ Cirilli/ Joachim des Apts/ Methodii/ und bruder Reinharts...biß auff das M.D.LXXXI. jare. [Nürnberg, Georg Wachter um 1540], nakl. Thomas Kaufmann, "Türckenbüchlein". *Zur christlichen Wahrnehmung "türkischer Religion" in Spätmittelalter und Reformation*, Göttingen 2008, s. 97.

⁶⁰ Metinde "Agareni" sözcüğü geçmekte, ancak bununla Türkler kastedilmektedir.

ele geçirecekleri, kutsal mekânlardaki papazları öldürecekleri, kadınlara zarar verecekleri, kutsal kâselerden içecekleri ve azizlerin mezarına büyük baş hayvanlarını bağlayacakları, Hristiyanları esir alacakları ancak sonunda Köln’de tümünün öldürülecekleri ifade edilmektedir. Yazıya göre, bu gerçekleşirken yenilmez İspanya Kralı V. Karl dışında hiçbir Hristiyan kralı orada olmayacaktır. Yazıda bu Kral’ın “Türk köpeğini” öldüreceği, çünkü Satürn’ün⁶¹ yükselişinin devam ettiği ve böylelikle de Türklerin düşüşe geçeceği dile getirilir. Resmin sol köşesinde gökyüzünde bir yengeç⁶² görülmektedir. Sağda ise oldukça parlak bir yıldız dikkatleri çekmektedir. Metinde Satürn’ün yükselişinden bahsedilmektedir.⁶³ Satürn aynı zamanda Beytüllahm yıldızı olarak da anılmaktadır. Bu da Hristiyanlığın zaferi olarak yorumlanmaktadır. Zaten gökyüzünde görülenler yeryüzünde yaşananları tamamlamaktadır. Resimde Hristiyan askerlerin zaferleri görülmektedir. Başında sarık bulunan Türklerin geri püskürtüldüğü ve yenilgi aldıkları anlaşılmaktadır. Süvarilerden biri vurulmuş, bir diğeri ise kaçışa geçmiştir. Hristiyan askerinin olumlu yüz ifadesi dikkat çekmektedir. Ayrıca Hristiyan askerlerin donanımlı oldukları da göze çarpmaktadır. Resimde⁶⁴ tepede durarak, elinde bir küre ile yıldızın bakan kişinin kâhin olduğu düşünülmektedir.

⁶¹ Ortaçağ astrolojisinde genellikle elinde orak veya tırpan ile resmedilen Satürn bir yandan felaketler, endişe, melankoli, hastalık ve ağır işleri temsil ederken, diğer yandan düzen ve ölçü anlamına da gelmekteydi.

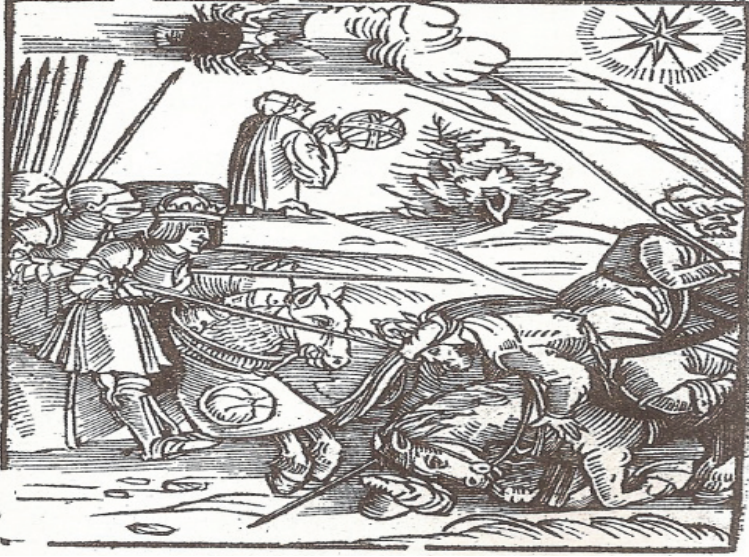
⁶² Yengeç Yunan mitolojisine göre bir perinin kaçışına engel olduğundan Zeus tarafından gökyüzüne alınarak ödüllendirilir. Ayrıca savaşta kahramanı desteklemesiyle de anılır.

⁶³ Satürn gezegeni güneşin etrafında dönen hareket halindeki bir gök cisimidir ve aynı zamanda yıldız olarak da anılmaktadır. Hz. İsa’nın doğumunda bu yıldızın Jüpiter ile birlikte (balık burcunda) görüldüğünün söylenmesi yıldızın dinî anlamlar yüklenmesine neden olmaktadır.

⁶⁴ Ein außzug etlicher Practica und Propheceyen auff vergangne un zukünfftige jar/ Sibille/ Brigitte/ Cirilli/ Joachim des Apts/ Methodii/ und bruder Reinhards...biß auff das M.D.LXXXI. jare [Nürnberg, Georg Wachter um 1540], VD 16 A 4433; Kaufmann (2008), s. 97.

Off. N. 510. (32.)

Ein aufzug etlicher Practica vnd
 Propheceyen auff vergangne vñ zükünfftige Jar, Sibille, Brigitte, Ci-
 rilli, Joachim des Apis, Methodij, vnd Säußer Reinharts, Von dem
 letzten Türckischen Kaiser, was geschlechts er sey, wie vñ wo er erschla-
 gen werden sol, vnd wüdt weren bis auff das M. D. LXXXI. Jar.

Aitzing'in 1591 Yılına Ait Kehaneti

1591 yılına ait tek sayfalık kehanet içeriği ve görselliği⁶⁵ itibariyle son derece dikkat çekici yazılardandır. Metinde kehanete dair Arap dilinde bir not, ayrıca 29 Türkçe ve aynı sözcüklerin Latincesine yer verilmiştir. Bunun dışında çok sayıda hesap ve sembolik anlam taşıyan resimler de bulunmaktadır. Mektup türündeki metnin yazarı Avusturyalı Michael von Aitzing (Eyzinger)'dir. Tahmini olarak 1530-1598 yılları arasında yaşamış olan Aitzing'in çok yönlü oluşu hukukçu, yayıncı, tarihçi Avusturyalı diplomat ve yazar kişiliğinden de anlaşılmaktadır. Avusturya'nın köklü soylu

⁶⁵ *Der Türcken gar alte Prophezey/ deren sie mit beschwertem Hertzen bisher oft eingedenck/ und jetz wider dem zwölfften irem Keyser vollendet soll werden 1591 (UB Mannheim).*

ailelerinden gelen yazar, Habsburg Hanedanlığı ile olan yakınlığıyla da bilinmektedir. II. Maximilian ve II. Rudolf'un danışmanlığını yapmış olan Aitzing'in en tanınmış eseri 1590 yılında Latince yayınlanan ve Avrupalı hükümdarların soy ağaçlarını inceleyen çalışmasıdır.⁶⁶

Aitzing, 1591 yılında İspanya Kralı Philip'in ordusunda Alman asker alayının üst rütbeli subaylarından olan Hans Rudolfen Schlägl'e yazmış olduğu mektubunda, Kayzer Constantin'in mezarında bulunan bir figürden bahseder. Bu figürü sonrasında Venedikli Georgius Jordanus "kötü" bir biçimde resmeder. Yazar ise bu resmi, buldukları tehlikeli dönemi göz önünde tutarak yeniden yorumlamaya çalışır. Tehlikenin hem Türklerden hem de Hristiyanlardan kaynaklandığını söyleyen Aitzing, Türk Kayzeri I. Süleyman ve sonrasında Martin Luther'den bu yana çok kan döküldüğünü ve adı geçen kişilerin yandaşları ile birlikte yolunu kaybederek, yanlış yaptıklarını belirtir.

Resimdeki sütunda elinde kılıcı ile duran ve metne göre "1519" yılında hükümdar⁶⁷ olan "Solimmannus" (Süleyman) yer almaktadır. Onun bir üstündeki sütunda ise iki Türk bulunmaktadır. Sultan Süleyman'ın içinden çıkarak bulunduğu kattan yukarı süzülen yılan büyüerek bir sonraki katta duran iki Türk'e uzanmaktadır. Ellerindeki kılıç ve başlarındaki sarıklarla resmedilmiş olan Türklerden biri 1566 yılında hükümdar olan "Selimum" (Selim), diğeri ise 1575 yılında hükümdarlığa başlayan "Amurath" (Murat)'dır. Sultan III. Murat kehanetin yazıldığı yıl ise hala hükümdar olduğundan metinde önemli yer tutmaktadır. Sonrasında sütunun en tepesinde duran üç Fransız Kralını, Türk hükümdarlarıyla eşleştirmektedir: I. Franciscus-Süleyman, I. Henricus- II. Selim, III. Henricus- III. Murat. Yazarın tarihî tecrübelerine göre en tepede duran bu üç Kral her zaman açık veya gizlice zarar vermiştir.

Sütunun yanındaki küçük resimlerin açıklamasıyla devam eden yazar, başta papa karşıtı olan Martin Luther'e yer vermektedir. Luther'i temsil eden resim ise başında üçlü taç takmış olan kişidir. Luther, Türklerin yaptığı gibi, insanları gerçek silahlarla vurmamış, onları manevî olarak yoldan

⁶⁶ *Thesaurus Principum hacaetata in Europa vicentium: Quo progenitores eorum, tam Paterni quam materni, simul ac fratres et sorores, inde ab origine reconduntur, usque ad annum a christo nato 1590.*

⁶⁷ Gerçekte 1520-1566 yılları arası hüküm sürmüştür.

çıkarmış, Tanrı'nın sözlerini kitaplaştırdığını söyleyerek kandırmıştır. İngiltere'ye de yansıyan bu aldatmacayı anlatan resim ise boynuzların arasında gül çıkan öküzdür. Böylece Protestanlığı temsil eden yılan Luther'den (üçlü taç) İngiltere'ye kadar (öküz) ulaşmaktadır. Luther'in Almanya'daki etkisini hilal, Fransa'daki etkisini ise aslan yansıtmaktadır. Yazar bundan sonra Luther'e, yandaşlarına ve öğretilerine savaş açan Papa IV. Pius'u konu alır ve onun sayesinde her yerin tekrar aydınlandığını vurgular. Bu aydınlığı temsil eden şekiller ise resmin solunda en tepede yer alan güneş ve hilaldir. Papa V. Pius'u simgeleyen kupa ve üç gül ile anlatılmak istenen ise, Papa'nın "İngiliz yılanlarının" başını ezdiğiidir. Papa XIII. Gregorius ise kılıç gibi keskin sözleriyle (ağızından kılıç çıkan kaz) Almanya'da Hus'tan⁶⁸ kaynaklanan huzursuzluğu yok etmiş ve böylece birçok yerde insanların doğru mezhebe dönmesini sağlamıştır. Papa IV. Sixtus ise (ağızından üç ok çıkan aslan) Fransa Kralına (üç yapraklı zambak) meydan okur.

Dünyevi yönetimi sembolize eden hükümdarlar ise Kayzer V. Karl başta olmak üzere üç Fransız ve üç Türk krallına karşı etkin olamamışlardır. Çünkü bunlar sütunun en tepesinde durmakta ve ellerinde silah tutmaktadırlar. Dinî yönetimin üç papası ise, ki bunların sonuncusu Papa IV. Pius'dir, Papa karşıtı Martin Luther'e karşı etkili olabilmişlerdir. Bu nedenle endişe içindeki Martin Luther, arkadaşlarına Protestanlık için dua ediniz, çünkü papa ve yandaşları sonumuzu getireceklerdir, demiştir. Yazar sonrasında uzun uzun kimlerin, neden günahkâr olduğunu anlatır.

1571 yılının önemine de değinen yazar, İspanyol Kralının (elinde yay olan Kral) Tanrı'nın (elinde haç tutan melek) ve Papa'nın (meleğin yanında durmaktadır) desteğiyle Türklere karşı zafer elde ettiğini yazar. Meryem Ana'nın yardımıyla Kral ve Venedikliler Türklerin, Avusturyalı Don Juan tarafından yenildiğine, ve onun "Türkün kafasını uçurduğuna" tanık olmuşlar. Bu ise Kutsal İttifak olarak adlandırabileceğimiz figürlerin (Papa, melek ve kral) yanında duran ve şeytanı anlatan üç figürden anlaşılmaktadır. Ortada duranın Türk deccalı olduğu, üzerindeki kıyafetlerden anlaşılmaktadır. Deccalın yanındaki kuru kafalar ise ölümü temsil etmektedir. Bu

⁶⁸ Bohemyalı Jan Hus (1370-1415) Reformasyonun öncülerinden kabul edilmektedir. 1415 yılında yakılarak öldürülür. Luther'in Hus'tan etkilendiği düşünülmektedir.

da Türk deccalının ölüm sağtığı sonucunu beraberinde getirmektedir. Deccalı kıyafetinden yakalamaya çalışılan kanatlı aslan ise “Markos Aslanı” olarak bilinen ve Yeni Ahit’de (Neues Testament) yeri olan bir semboldür.⁶⁹ Aslanın kutsal ittifakın yanında yer alması ise iyinin kötüyü ya da diğer bir deyişle Hristiyanlığın-deccal ile olan savaşını anımsatmaktadır. Diğer yandan “Markos Aslanı” aynı zamanda Venediklilerin armasında yer alır. 1571 İnebahtı savaşında Venediklilerin de Kutsal İttifaka dahil olduğu göz önünde bulundurulursa bu aslanın doğrudan “Venediklileri” temsil ettiği de düşünülebilir.

Resimde yer alan diğer bir unsur ise matematiksel hesaplamalardır. Yapılan bütün hesaplamaların sonucu 666’dır. Bu rakam Juhanna İncilinde yer alan ve aynı zamanda çok sayıda sembolik anlamı bulunan rakamlar arasında yer almaktadır. 666 sayısının deccal anlamı da bulunmaktadır. Yeni Ahit’e göre deccal kısaca Tanrı tarafından kutsanmış birine karşı gelecek, onun hakkında yanlış öğretiler yaymak anlamına gelmektedir. Bu yoruma göre Türkler, İsa’yı, Tanrı’nın oğlu olarak kabul etmediklerinden deccal kabul edilmektedir. Erken Yeni Çağ dönemde Luther, Papa’yı deccalin ruhu, Türkleri ise deccalin bedeni olarak tanımlamıştır. Buna karşı Katolikler de Luther’i deccal olarak görmüştür. Katolik bir yazar olan Michael von Aitzing’in başta Luther’i, sonra da Türkleri konu ettiği ve her ikisini de deccal olarak kabul ettiği ortaya çıkmaktadır. Ancak hesaplamalar sonucu çıkan 666 sayısının yazar tarafından Luther ya da Türkler için mi, yoksa her ikisi için mi kullanıldığı tarafımda tespit edilememiştir.⁷⁰

Resmin sağında ve solunda ise Türklerin kendi kehanetine yer verilmiştir. Toplamda 29 sözcük ile anlatılan bu kehanete göre 12. hükümdar Sultan Murat, etkin olan son hükümdardır. Sultan Murat’tan sonrası kehanette yer almadığından bu hükümdar işlerini tamamlamaya çalışmaktadır. Bu elinde borazan tutan melekten anlaşılmaktadır. Borazanın içinden “Arapça”⁷¹ aynı şey ifade edilmektedir. Türklerin kendi kehanetleri de Sul-

⁶⁹ 24 kitapçıktan oluşan Yeni Ahit’te yer alan ilk dört kitapçık İncil’i oluşturur. Matta, Markos, Luka ve Yuhanna sırasıyla İncil’in ilk dört kitapçığını kaleme alan yazarlar olarak geçmektedir.

⁷⁰ Metinde de bununla ilgili ipuçları da tarafımda bulunamamıştır.

⁷¹ Arapça bilen meslektaşlarım, yazılanları çözemediklerini ifade ettiler.

tan Murat ile son bulduğundan bundan sonraki dönemlerde Türklerin, Avrupa için tehdit oluşturmayacağı kanaati ortaya çıkmaktadır. Okuyucu açısından bakılacak olursa, son derece ilginç sembollerle donatılmış olan resim ve Türkçe sözcüklerden oluşan bir kehanetin fazlasıyla dikkat çekmiş olabileceği yüksek ihtimaldir. Ortadaki resim ve sembollerle tarihi olaylardan hareketle, ülke içinde ve dışındaki düşmanların yaptıklarına kronolojik sırayla yer verilir. Bu bilgiler o dönem okuyucusu için yabancı değildir. Sultan Selim ve Sultan Murat, Avrupalılara kötülük yapmış olan son hükümdarlardır. Ayrıca İnebahtı deniz savaşında Hristiyanlarca elde edilen zafer de geleceğe ümitle bakılması gerektiğini hatırlatmaktadır. Üstelik ülke içindeki mezhep kavgalarına da papalar etkin bir biçimde müdahale etmişlerdir.

Türkçe sözcüklerden oluşan sözde kehanet ise okuyucu açısından daha da dikkat çekicidir. Latince bilen okuyucu doğrudan çevirisini takip edebilmekte, bu da inandırıcılığı arttırmaktadır. Dikkatlice bakıldığında Latince tercümede numaralandırılmaya uyulmadığı ortaya çıkmaktadır. Ancak okuyucunun Türkçe bilmediği göz önünde bulundurulursa bu hatanın dikkat çekmeyeceği ortaya çıkmaktadır. Ayrıca düşmana ait yabancı sözcüklerin okunması, daha da önemlisi onların ağzından çıkan bir kehanetin yer alması son derece dikkat çekicidir. Türklerin kendi ağzından yazılmış olan bir kehanetten daha inandırıcı ne olabilir ki? Kehanet olarak adlandırılan sözcüklere bakılacak olursa, esasında burada bir kehanetin olmadığı anlaşılmaktadır. Söz konusu olan aslında sadece kısa bir tarih bilgisidir. 1591 yılına kadar yazılmış olan tarih bilgisi de 12. hükümdar olarak kabul edilen ve “İsmail” soyundan geldiği ileri sürülen Sultan Murat’a kadar anlatılır. Bu nedenle yazar, Sultan Murat’ın son hükümdar olduğu fikrine varır ve bunu okuyucusuna ümit veren bir kehanet olarak sunar. Sözcüklerde kehanete dair izler bulunmamaktadır. Zaten geleceğe dair ipuçları bulunmayan bir metin de kehanet olarak kabul edilmemektedir. Sanırım bu nedenle yazar Eski Ahit’e dayanarak (Genesi cap.25) bunun orada da yazıldığını vurgulama ihtiyacı duymaktadır.

söz konusu olan yazı değil, kitaptır. İki yazıyı birleştiren kitabın ilk yazısı tamamen Türklerle ilgilidir, beş sayfalık bir önsöz ve 97 sayfayı kapsayan 20 bölümden oluşmaktadır. Önsözde yaptığı astronomik incelemeler sonucunda “zalim Türkün” hükümdarlığının yakın zamanda sona ereceğini, İmparatorluğun yıkılacağını söyler ve bu fikre nasıl vardığını açıklar. Buna göre yazar hem geçmişteki tarihi olaylardan hem de yıldızların konumundan yola çıkarak, insanları sevindirecek bu kitabı oluşturur. Herlitz aynı zamanda içerisinde bulunulan tehlikenin de göz ardı edilmemesi gerektiğini söylemekte ve önlem alınmasını tavsiye etmektedir. Önsözde Türklerle ilgili kullanılan “haç düşmanı”, “kana susamış Türk köpeği” gibi o dönemde neredeyse kalıplaşmış olan sövgüler, kitabın genelinde de yer almaktadır. Önsözden hemen sonra yer alan sultan portresinin etrafında Sultan III. Mehmet, III. Murat’ın oğlu, Osmanlı soyundan bir yazı dikkati çeker.

Herlitz kitabının başlığında kehanetlerin Türklerle ilgili olduğunu vurgulasa da çalışmasında Yahudilere ve Hristiyanlık dinine ait tarihi birçok konuya da yer vermektedir. Ancak bu çalışmada sadece Türklerle ilgili olan kehanetler ele alınacaktır. Giriş niteliği taşıyan kitabın birinci bölümünde Herlitz, Türkün nereden geldiği, ne ya da kim olduğu sorusunun yanıtını aramaktadır. Bunun için de o zamanlar Türklere dair çıkan neredeyse bütün tanımları aktarmaktadır. Yazar ayrıca yalanlar üzerinde kurulu olduğunu ileri sürdüğü Türklerin dini inançlarından bahsedeceğini bildirmektedir. Bu nedenle bölümde Kuran ve Peygamberin hayatına da geniş yer verir ve her fırsatta sövgü dolu ifadeler kullanır. Söylemlerinin doğruluğunu kanıtlamak için Türklere karşı yazmış olduğu 10 vaaz ile de ün kazanan dönemin ünlü vaizlerinden Georg Mylius’u referans olarak gösterir.⁷² Herlitz ayrıca Türklerin nasıl ibadet ettiklerini anlatır ve namaz, oruç, haç, gelenek ve görenek gibi konulara değinir. Bu bilgileri 1438 yılında Sebeş-Mühlbach kuşatılması sonucunda henüz 16 yaşındayken esir alınan ve Edirne’de köle pazarında satılan, sonrasında Anado-

⁷² Zehen Predigten vom Türcken IN welchen gehandelt wird vom ursprung unnd Anfang/ Glauben vnd Religion/ unfug vnd Tyranny/ beharrlichen Sieg und langwirigem Glück wider die Christenheit /unnd eigentlichen ursachen desselbigen/ auch vom entlichen fall und abnemen des Mahometischen oder Türkischen Grewelreichs: Auch wie diesem Feinde von der Christenheit müsse begegenet... werden. Gehalten In der Pfarrkirchen bey der löblichen Universitet Jena Durch GEORGIUM MYLIUM der H.Schrifft Doctorem vnnd Professorem daselbsten. Gedruckt zu Jena durch Tobiam Steinman/ In verlegung Salomon Gruners/ Bibliopolae Ienensis, Anno 1595.

lu'yu karış karış gezen, böylece ülkeyi ve insanları tanıma fırsatı bulan Septemcastrensis'in çalışmasından aldığını belirtir.⁷³ Kitabın ikinci bölümünde Johann Hilten'in Türklerle ilgili kehanetine yer verilir. 1425-1507 yılları arasında yaşamış olan Hilten, 1473 yılından itibaren kilise ile sorunlar yaşamaya başlar, 1477'de mahkeme karşısına çıkarak ceza alır ve Weimar şehrine sürülür. 1495 yılında Almanya'nın Thüringen şehrinde bulunan Eisennach manastırına giden Hilten, oradaki rahipler tarafından esarete alınır ve 1507 yılında muhtemelen açlıktan ölür.

Herlitz yazısında Hilten'in zindanda yaşadıklarına, gardiyan ile Hilten arasından geçen diyaloglara ve gardiyanın acımasızlığına yer verir. Hilten sonrasında tarihe geçecek ve özellikle Lüteryanlar tarafından sürekli gündemde tutulacak olan sözlerine yer verir. Buna göre 1516 yılında bir rahip gelecek, rahipleri reforme edip, papalığa ise hücum edecektir. Martin Luther'in 1517 yılında 95 maddelik teziyle ortaya çıkıp papalığı eleştirmesi ve reformasyona gitmesi sonucunda Protestanlar söz konusu rahibin o olduğuna inanır. Hilten'in kehanetine göre 1600, bazılarına göre ise 1606 yılın-

⁷³ Macar Georg (Georgius de Hungaria, Georg von Ungarn) ya da diğer adıyla Captivus Septemcastrensis Türklere ilişkin imajı uzun dönemler belirleyen en önemli yazarlar arasında yer alır. Başta 16. yüzyılda yaşamış olan Desiderius Erasmus, Martin Luther, Sebastian Franck, Theodor Bibliander olmak üzere çok sayıdaki teoloğun çalışmalarında geniş yer verdikleri bu yazar, Klockow'a göre bugün bile 15. yüzyılda Osmanlıların yaşam biçimlerine ilişkin Avrupa'nın en önemli başvuru eseri olarak gösterilmektedir (Hasso Pfeiler, *Das Türkenbild in den deutschen Chronicken des 15. Jahrhunderts*. Dissertation, Frankfurt am Main 1956, s. 46; Göllner (1979), s. 12; Georgius de Hungaria, *Tractatus de Moribus, condictionibus et nequicia Turcorum. Traktat über die Sitten, die Lebensverhältnisse und die Arglist der Türken*. Nach der Erstausgabe von 1481 herausgegeben, übersetzt und eingeleitet von Reinhard Klockow, Köln, Weimar, Wien 1993, s. 11). Bunun temel nedeni ise yazarın 20 yıl boyunca savaş esiri olarak Türkiye'de yaşamış ve gözlemlerini dile getirmesinden kaynaklanmaktadır. Çağdaşlarının aksine ve bulunduğu koşullar da dikkate alınarak, yazarın kimi zaman sempati ve hayranlık duyduğu anlatımlarından ortaya çıkmaktadır. Gözlemlerinde ise objektif olmaya çalışması dikkat çekicidir. Gözlemlerinden sonra yer alan yorumlarında ise diğer çağdaşlarında olduğu gibi düşmanca bir tavır sergilemekte bu da o dönem için olağan kabul edilmektedir. Roma'da 1475-1481 yılları arasında Türkiye hakkındaki standart eserler arasında yer alan 15. ve 16. yüzyılın en önemli Türkiye kaynakları arasında gösterilen *Tractatus de ritu moribus, condictionibus et nequicia Turcorum* (Türklerin gelenekleri, görenekleri ve hileleri üzerine bir deneme) adlı çalışma Türklere ilişkin birçok konuyu işlemektedir (Leyla Coşan, "Georgius de Hungaria ve Türkler Hakkındaki Değerlendirmelerine Bir Bakış", Feruzan Gündoğar, Güler Mungan, Cemal Yıldız, *Semahat Yüksel Armağan Kitabı*, Pegem Akademi, Ankara 2009, s. 198-207.

da bir zalim (tiran) bütün Avrupa'ya hükmedecektir. Birçok kişiye göre Hilten bununla kesinlikle Türkleri kastetmiştir. Herlitz metnin devamında 1600 sayısına dikkat çeker ve Hristiyanlık tarihindeki dinî olaylara dayanarak Hilten'in kehanetini doğrulamaya çalışır. Yazar bunu kitabın üçüncü ve dördüncü bölümlerinde de sürdürür.

Kitabın beşinci bölümünde yine Türklere yer veren Herlitz, Kuran ve Peygamberden bahseder. Bu bilgileri ise Türk duaları yazarlarından olan Michael Babst'dan aldığını belirtir. Babst, Hristiyan okuyucuları için faydalı olabileceğini düşündüğü çalışmasında, bir yandan

Türklerin gelenekleri, diğer yandan İncil'den yola çıkarak İmparatorluğun yok olacağına dair kehanetler hakkında yazmıştır.⁷⁴ Herlitz, Türkiye'de uzun yıllar esir olarak yaşamış olan Bavyeralı Hans Schildberger'in anılarına da başvurur. Schildberger, Türklerin din ve inançlarının süresinin bin yılı geçmeyeceğini söyler.⁷⁵ Herlitz'e göre bin yılın sonunda Müslümanlığın yok olacağını söyleyen diğer bir isim ise Mylius'dur. Türklere karşı yazmış olduğu onuncu vaazında bu kehanete değinen Mylius, Peygamberin ölüm döşeğindeyken yüreğinde büyük bir sır taşıdığını belirtir. Kendisine şeytan tarafından söylenen bu sırrı paylaşmak ister, ancak hastalık ve güçsüzlükten dolayı bunu yapamaz. Bunun üzerine ellerini uzatır ve on parmağını gösterir ve başlatmış olduğu hükümdarlığın ömrünün bu kadar olduğunu ifade etmeye çalışır. Yanında bulunanlar endişelenir, çünkü on parmağın on gün mü ay mı yoksa yıl mı olduğunu anlayamazlar. Etrafındakilerin korku içinde yaşadığını gören Peygamber sonunda her parmağın yüz yıl anlamına geldiğini bir şekilde anlatır. Söz konusu olan bu bin yıl ise Peygamberin ölümüyle başlar ve Herlitz'in hesaplamalarına göre yakın zamanda tamamlanmış olur.

Herlitz bin yıllık sürenin nasıl hesaplanması gerektiğini Hicrî, Julien ve Miladî takvimler örneğinde anlatır. Peygamberin İ.S. 597 yılında doğ-

⁷⁴ Michael Bapst, *Prognosticon, oder Christlicher vnd nützlicher bericht/ von des Türckischen Reichs Abnemen/ vnd endtlichen vntergange/ aus der H. Bibel ... vnd der Türcken eigenen tradition vnd Weissagung /zc. Sampt etzlichen andechtigen Gebetlein/ wieder die vorstehende Kriigsgefahr ... Gemacht vnd beschrieben Durch Michaelen Babst den Eltern/ von Rochlitz, Gedruckt zu Jhena durch Thobiam Steinman, 1595.*

⁷⁵ Hans Schiltberger, *Hans Schiltbergers Reise in die Heidenschaft. Was ein bayerischer Edelmann von 1394 bis 1427 als Gefangener der Türken und Mongolen in Kleinasien, Ägypten, Turkestan der Krim und dem Kaukasus erlebte*, Der alten Chronik nacherzählt von Rose Grässel, Hamburg 1947.

duğunu ve bu sayıya bin sayısının eklenmesi sonucunda 1597 tarihinin ortaya çıkacağını söyler. Osmanlı İmparatorluğunun çöküşünü simgeleyen işte bu tarihtir. Osmanlıların bu yıllardaki askerî başarılarına yönelik ise yazar, bunların daimî olmayacağını dile getirir. Herlitz bin yıllık süreye ilişkin başka kanıtlar da ortaya atar.

Söz konusu kanıtlar ise öncelikle Osmanlı İmparatorluğunda meydana gelen deprem, yangın ve askeri isyanlardır. Bu bağlamda yazar, 5 Mart 1592 yılında İstanbul'da meydana geldiği ileri sürülen depremden bahseder. Orhan Sakin'in *Tarihsel Kaynaklarıyla İstanbul Depremleri*⁷⁶ adlı çalışmasına bakıldığında ise bu tarihe en yakın depremin 5 Mayıs 1593 yılında meydana gelen deprem olduğu anlaşılmaktadır. Yazarın büyük olasılıkla bu depremi kastettiği, ancak tarihlerde yanlışlık yaptığı düşünülebilir. Herlitz'e göre bu büyük depremde üzerinde İmparatorun portresi bulunan ve altında İbranice yazı bulunan bir mermer taşı ortaya çıkar.⁷⁷ Bu yazıyı gören ve yorumlayan Grio Maluij adlı şövalye, Hristiyanlık ebedî din olacak, kana susamış Türklerin İmparatorluğu yıkılacak, Müslümanlık ise yok edilecektir, sonucuna varır.

9 Nisan 1589 yılında ise İstanbul'da Türkleri korkutan, büyük yıkıma ve maddi hasara neden olacak korkunç bir yangın meydana gelir. Herlitz neredeyse şehrin yarısının yandığını söyler. Yazara göre bu yangın kesinlikle Tanrı'nın işaretidir ve Türk İmparatorluğunun çöküşünü simgeler, tıpkı Ezekiyl Peygamberin Yecuç ve Mecuç kavramına değindiği Kutsal Kitaptaki 38. ve 39. bölümlerinde olduğu gibi. Yangının meydana gelmesine ilişkin ayrıca bilgiler veren Herlitz, yeniçeri ve sipahilerin 23 Mart 1589'da İstanbul'da maaşlarının ödenmemesi yüzünden toplanıp, büyük isyan ve kargaşaya neden olduklarını dile getirir. III. Murat döneminde kapıkullarının maaşlarını zamanında alamadıkları ve bu nedenle huzursuzluk çıkardıkları konusu ise birçok kaynakta yer almaktadır. Herlitz, yeniçerilerin hükümdardan "Rum Kaymakamının" ve "Başdefterdarının" kellesini istediklerini belirtir. *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*'nin 3. cildinde, bu olayın 2 Nisan 1589 yılında meydana geldiği ve kellesi istenen kişilerin

⁷⁶ Orhan Sakin, *Tarihsel Kaynaklarıyla İstanbul Depremleri*, İstanbul 2002, s. 69.

⁷⁷ Bu söylemin bir benzeri de 5 Mayıs 1572 yılında meydana gelen deprem için kullanılmıştı. 1572 yılına ait el ilanında bir patlama sonucu S. Margareta kilisesinin harabeleri arasında İbranice yazılar içeren bir sultan portresinin meydana çıktığı bilgisine yer verilmişti (Leyla Coşan, *Kıyamet Alâmeti Türkler*, İstanbul 2012, s. 97).

Rumeli Beylerbeyi Doğancı Mehmed Paşa ve Başdefterdar Mahmud Paşa olduğu yazılır.⁷⁸ Ayrıca hükümdarın tahtını oğluna bırakmasını talep ederler. Herlitz'e göre yeniçeriler bundan üç gün sonra, yani 26 Mart tarihinde İstanbul'da yaşayan tüm Yahudilerin evlerini talan ederler, direnenleri ise öldürürler. Ardından tüm şehri yakarak, kimilerine göre 20 bin, kimilerine göre ise 40 bin evin yok olduğu çok büyük bir yangına sebep olurlar. Yeniçerilerin bu isyanı ise Herlitz'e göre Türklerin düşüşünü simgeler. Bunu ise Luka İncil'inden sözlerle kanıtlar: "Kendi içinde çatışan bir İmparatorluk karışır ve herkes birbirine düşer". Ayrıca III. Murat döneminin Batılılar tarafından Osmanlı çöküşünün başladığı dönem olarak adlandırıldığı da bilinmektedir.

Bu yıllardaki olaylara bakıldığında ise anlatılanların bu defa tamamen uydurma olmadığı ortaya çıkmaktadır. Mustafa Cezar 1588 yılında buna benzer şeylerin yaşandığından bahseder: "1588 senesi İstanbul için üst üste gelen buhranlı günler yılı oldu. Önce bir sipahi ayaklanması, onun arkasından iç oğlanlarının gürültüsü vuku buldu. Bunların sınırlarda yarattığı gerginlik ortadan silinmeden 22 Cemaziyülevvel 996 (19 Nisan 1588) da yangın çıkıp bir gün bir gece devam etti. Eski ve yeni Bedestanın etrafı, Yahudi mahallesi, Bit Pazarının tamamı yandı. Yangının bir ucu Gedik Ahmed Paşa hamamına kadar uzandı. Böylece yangın sahasındaki evler arasında bulunan bazı mescidler de yanmaktan kurtulamadı". Cezar ayrıca yeniçerilerin yangını fırsat bilerek "talan hareketlerinde bulunmaktan geri" kalmadıklarını da ilave eder.⁷⁹ Tarihlerdeki yanlışlıklar eksik bilgi ya da haber kaynaklarının yanlış bilgi aktarmasından kaynaklanmış olabilir. Düşmanla ilgili olayların abartılması ise o dönem olağan kabul edilmekteydi. Herlitz'in bahsettiği olaylar bu nedenle Cezar'ın 1588 yılına ait anlattıklarıyla kısmen örtüşmektedir.

Kehanetler içerikleri itibariyle gelişeler ve karmaşık olsalar da hatta bazen anlaşılmasalar da hepsinin ortak özelliği duyulan korkuyu yansıtmaları ve bunun sonucunda Hristiyanlara ümit vermeleridir. Bunu gerçekleştirmek ve kehanetlere olan inancı veya inandırıcılığı pekiştirmek için zaman zaman başvurulan yöntemlerin en önemlisi ise gerçekte meydana gel-

⁷⁸ İsmail Hami Danişmend, *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, İstanbul 2011, III, 153-156.

⁷⁹ Mustafa Cezar, "Osmanlı Devrinde İstanbul Yapılarında Tahribat Yapan Yangınlar ve Tabii Âfetler", *İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi Türk San'atı Tarihi Enstitüsü Yayınları: 1. Türk San'atı Tarihi Araştırma ve İncelemeleri 1*. İstanbul 1963, s. 334.

miş olan olayları dile getirmek veya bunları referans olarak göstermektir. Bu bakışa göre kehanetlerin içerdikleri mesajları özetleyecek olursak, bunların daima topluma moral verici nitelikte olduğu ortaya çıkmaktadır, örneğin kafirlerin yıktıkları daha ihtişamlı bir şekilde tekrar inşa edilecek, esir Hristiyanlar düşmanın elinden kurtulacak ve din değiştirenler Roma Kayzeri tarafından cezalandırılacaklardır. İnsanlar tekrar barış içinde yaşayacaklardır. Kutsal topraklar tekrar Hristiyanlığın eline geçecek; Kayzer Karl, Kudüs'te tacını ve asasını Tanrı'ya adayacak ve ondan sonra hiçbir hükümdar bir daha hükmetmeyecektir. Çünkü bundan sonra deccal havari-leriyle birlikte ortaya çıkacaktır. Ortaçağ'ın karamsar dünya görüşünün 16. yüzyılda da hâkim olduğu ortaya çıkmaktadır. Bununla ilişkili olarak dünyanın sonunun ve deccalın gelişinin yakın zamanda gerçekleşeceği mantalitesinin bu yüzyılda da insanları etkilediği ve dolayısıyla yazınsal ürünlere yansıdığı görülmektedir.

“ASTROLOGIC PROPHECIES ABOUT THE TURKS IN THE 15th AND 16th CENTURY”

Abstract

It is widely agreed that the influence of prophecies of the 15th and 16th century in German culture were great and that they gave hope to the people leading a hard life. It has been revealed that despite the bans imposed by the Popes from time to time on phophecy making, they were not obeyed much. The number of astrologic prophecies about the Turks are remarkably big and the similarities in their contents are evident. This study seeks to investigate the general characteristics of the astrologic prophecies about the Turks in the 15th and 16th century German culture. Thus, influential names of the 15th century like Hermann Schedel, Joseph Grünpeck, Johannes Trithemius, Johannes Lichtenberger and Upper Rhine Region Revolutioner (Oberrheinischer Revolutionär), all of whom tried to interpret the the historical events by astrologic prophecies, are mentioned in the study. Theologians like Philipp Melanchthon and Martin Luther who hold similar prophetic views, as well as other prominent names of the 16th century in phophecy-making will then be discussed. It is also seeks to explore the similar aspects of the prophecies in general about the Turks in the 16th century. Finally, the prophecy attributed to Saint Methodius for the defeat of the Turks in Cologne (1540), the one attributed to Austrian Michael von Aitzing (1591) and the prophecy made by German David Herlitz about the Turks are to be examined in details. For this, some background information about these names will be presented in advance and the prophecies will be searched thoroughly for the parts that concern the Turks to be revealed. The evaluation of the prophecies to be studied will be given in the conclusion.

Keywords

Astrologic Prophecies About The Turks, Germany, 15.-16. Century, Aziz Merlin, Michael von Aitzing, David Herlitz.